

А.В. Кулик, здоб. PhD (НТУ «ХПИ», Харків)

Г.М. Коптєва, д-р екон. наук, проф. (НТУ«ХПИ», Харків)

ОРІЄНТИРИ ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ

Широкомасштабна військова агресія росії проти України спричинила руйнацію багатьох українських підприємств, продовжує завдавати втрат для українського бізнесу, соціальної, транспортної та енергетичної інфраструктури українських міст, сіл та селищ, знищуючи український народ та цілі екосистеми України. Загальний розмір непрямих втрат української економіки є безпрецедентною сумою втрат за часів світової війни. Масштабні руйнування інфраструктури та природного середовища будуть мати довгострокові наслідки для українського народу та економіки країни.

Крім того війна поставила перед бізнесом нові виклики, які зачіпають всі види діяльності господарюючих суб'єктів: зниження попиту на товари та послуги, численні гуманітарні проблеми, зростання рівня інфляції, втрата ресурсів, потужностей, інфраструктури, відтік людського капіталу, брак фінансування оборотного капіталу та логістичні проблеми, призупинення інвестиційних проєктів, а також зниження рівня конкурентоспроможності тощо. Для гідної відповіді цим викликам, при повоєнному відновленні України, необхідно реалізувати масштабну програму перезавантаження українського бізнесу, враховуючи інтеграцію української економіки у європейський простір та глобальні ланцюги створення вартості [1].

Повоєнне відновлення української економіки та інфраструктури повинно відбуватися з підтримкою та розвитком природних екосистем, створюючи таким чином чимало переваг для бізнесу та суспільства. Відбудова української економіки повинна базуватися на цілях сталого розвитку України з метою забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку та відбуватися за принципом “відбудувати краще” (build back better), бути дружньою до природи, здатною забезпечити інтеграцію України з Європейським Союзом та гармонізацію з його ключовими документами розвитку, зокрема, Європейською зеленою угодою, до якої Україна вже зобов'язалася приєднатися. У таких умовах, наріжним каменем є відновлення країни за рахунок відповідального використання

природних ресурсів. Тому, задля умов запровадження сталого розвитку та належного проведення реформ, може бути сформована стійка модель економічного розвитку України, при успішній реалізації якої країна зможе отримати посилення енергетичної безпеки за рахунок зменшення залежності від імпорту викопного палива, прискорений розвиток економіки та створення нових робочих місць, безпечне довкілля від викидів виробництва для населення.

При складанні планів по відновленню економіки треба враховувати орієнтацію на майбутнє. Тобто, майбутні стратегічні зміни бізнесу повинні нести в собі чіткі вимоги щодо дотримання цілей сталого розвитку у збереженні і дбайливому поводженні з природними ресурсами. Такими рішеннями можуть стати запровадження у виробничих процесах українських компаній інноваційних продуктів або високотехнологічних моделей адаптованих до стандартів ЄС, сприяння власним дослідженням та спільним науковим розробкам, а також перекваліфікація робочої сили.

В умовах реалізації прагнень щодо відновлення економіки українські компанії мають багато переваг, а саме доступ до багатих українських родовищ, розвинені вітчизняні переробні потужності, відносно дешева енергія та інфраструктуру для транспортування тощо. Крім того, весь виробничий цикл українських компаній має вигідні логістичні маршрути. Основою ефективних стратегічних рішень стане інвестування в гнучкі та інноваційні виробничі потужності, відповідну інфраструктуру (транспорт, енергетику, інші технології), що забезпечить створення ланцюжка доданої вартості та створить підґрунтя для подальшого збільшення експорту продукції. Розумні інвестиції допоможуть замістити (скоротити) імпорт продукції шляхом використання місцевих виробів, запустити (відновити) місцеве виробництво, налагодити логістику, переробити брухт (відходи війни), тим самим зменшивши імпорт будівельних матеріалів [2; 3].

Проведення масштабних змін українського бізнесу неможливе без інвестування в людський капітал. Масштабне переміщення людського капіталу внаслідок воєнних дій знищило суттєву частину робочих місць. У повоєнному відновленні деякі робочі місця можуть бути відновлені, але значна їх частина зникне та буде замінена новими робочими місцями. Тому оптимальним виходом (внутрішнім ресурсом) для українських компаній, у цьому контексті, є перекваліфікація власного персоналу. Для цього, мотивацію персоналу компанії можна посилити за рахунок легшого доступу до перепідготовки, покращенням умов праці та іншими заходами, що покращують якість роботи.

Зовнішнім ресурсом українського бізнесу на ринку людського капіталу може стати економічна активність жінок, яка забезпечить гендерну рівність, розширення прав і можливостей для жінок та дівчат, подальше запровадження дуальної вищої освіти для молоді, що дозволить адаптувати потребу бізнесу в кваліфікованих молодих кадрах.

Крім того, дієвим механізмом по збереженню людського капіталу, є збільшення сегментів бізнесу компанії, які працюють віддалено. Це допоможе вітчизняним компаніям зберегти власний персонал, який з початком воєнної агресії був вимушений мігрувати, залучити до своїх бізнес-процесів зовнішніх кваліфікованих фахівців, незважаючи на їх місце знаходження та в результаті отримати додатковий позитивний соціальний ефект.

Повоєнне відновлення економіки країни та створення нових можливостей для вітчизняного бізнесу вимагають вирішення як старих, так і нових проблем. Збільшення експорту, поглиблення ланцюжків доданої вартості та налагодження бережливого виробництва відкриють нові можливості для економічного розвитку [4].

Доступ українських компаній до провідних технологій та втілення знань і навичок у цифрових технологіях, дозволить відбудувати зруйноване житло та інфраструктури, які орієнтовані на потреби людей, а впровадження інноваційних технологій у промисловість, транспорт та енергетику забезпечить формування безпечного довкілля. Для цього потрібне сильне лідерство та наполегливість у відновленні країни в спосіб дружній до природи та економіки. І це поєднання можливе і надважливе для майбутнього України.

Інформаційні джерела:

1. Хмарська, І., Кучерява, К., & Клімова, І. (2022). Особливості післявоєнного відновлення економіки України. *Економіка та суспільство*, (42). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-31>
2. Gorodnichenko Yu., Sologoub I., Weder di Mauro B. (2023). *Rebuilding Ukraine: Principles and policies*. URL: <https://cepr.org/publications/books-and-reports/rebuilding-ukraine-principles-and-policies>. (Last accessed: 04.05.2023).
3. Мороз О. (2023). Стратегічні орієнтири планування відновлення/відбудови України у розрізі енергетики. URL: <https://e-b.com.ua/strategicni-orijentiri-planuvannya-vidnovlennya-vidbudovi-ukrayini-u-rozrizi-energetiki-5342>. (дата звернення 03.05.2023).
4. Коптева Г.М. Соціальна відповідальність підприємств як чинник сталого розвитку. XXIX Міжнар. наук.-практ. конф. «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я (MicroCAD-2021)». Харків: НТУ «ХПІ», 2021. Ч. III. С.102.